

Unitárius irodalmi kör.

Irta: Vári Albert.

Általános a panasz, hogy egyházi irodalmunk pang, hogy íróinknak nincsen elég témája, hogy meglevő irodalmunknak nincsen határozott iránya, hanem az egyes, szórványosan megjelenő írók ötlete szerint ingadozik. Szóval újabb és újabb hangok emelkednek amiatt, hogy az a kiңcses bányá, amelyet mi unitárizmus néven örököltünk sokat szenvedett elődeinktől, ma nincsen kellően kiaknázva, hogy mi magunk gyönyörködünk annak fényében, de a gyertyát véka alatt rejtegetjük s annak áldásait másokkal közölni nem tudjuk. Pedig ma nem állanak útunkban a hatalom fegyverei, nem fojtja torkunkon a szót az üldöztetés félelme s nem nyomja el hangunkat az elnyomatás veszedelme. Egyéniségünk kifejtésének, erőnk megmutatásának s szellemünk ápolásának az útjában külső akadályok nem állanak. Létfogosultságunk csak akkor van, ha önálló, egyéni életet tudunk élni. Az idegen szellemből való táplálkozás csak olyan, mint az injekció, mely a beteg szervezet összeomlását késlelteti, de végképpen meg nem akadályozhatja. Azt pedig el nem hitethetjük magunkkal, hogy az unitárizmus magát túlélte, hogy nem fejlődésképes, hogy benne nincsenek olyan csirák, amelyek kihajtva az emberiségnek gyümölcsöt termelhetnének. Hiszen ez a XVI. százbeli reformációnak a legfiatalabb hajtása, mely életképességéről a történelem ítélőszéke előtt oly fényes bizonyosságot tett. A kereszténység fejlődésének útja csak ez irányban vezethet. Benne olyan értékek vannak, amelyeket az ember soha sem nélkülözhet. Azokat a járulékokat, melyeket a különböző korok csatoltak a jézusi kereszténységhez s amelyek azt eredeti tisztaságából kivetköztették, az unitárizmus a józan ész fényénél lenyesegette. De azokat az ősi elemeket, amelyek minden vallásnak a lényeges alkotó részét teszik, nagy gonddal megőrizte. Nem nemzeti, hanem egyetemes vallás, ámbár a magyar unitárius egyház a nemzeti ideáloknak minden fenntartás nélkül a legbuzgóbb mun-

kása. E föld szülötte volt alapítója, e nép szívében gyökereztek meg igazságai s jövődő dicsőségét is csak e földön várja és keresi. Nem csak értelmünket elégíti ki, hanem szívünket megnyugtatja s akaratunkat a legszentebb célok szolgálatára irányítja. Olyan megbecsülhetetlen lelki kincset birunk vallásunkban, amelyet sem más-nemű szellemi irányzatért, sem arany és ezüst sokaságáért cserébe adni nem tudnánk.

Azonban a kincs csak akkor bir igazi értékkel, ha azt kellő gyümölcsötzetéssel tudjuk kezelni. Ellenkezőleg holt tőke s birto-kosai rosz szolgák, kik a reájuk bizott talentumot elássák. Reánk is értékes talentumokat bizott az isteni gondviselés vallásunk igaz-ságaiban. Tőlünk függ, hogy azoknak hű vagy hűtlen sáfárai legyünk. De miképpen állhatunk meg a mi Urunk előtt s miképpen számo-lunk a történelem ítélő széke előtt, ha a nálunk letett drága kincset nem megsokasítva, hanem megrozsdásodva és elhalványodva kell utódainknak átadnunk. Ha mi folyton a fölött rágódunk, hogy mit csinál a „vidék“ s mit teszen a „központ“, ha egymásnak a köz-jóra irányuló munkáját lekicsinyeljük; ha egyéni céljaink s személyi érdekeink elvonnak a közös munkától; ha az anyag szeretete any-nyira a földhöz láncol, hogy az eszmények szolgálatára nem tudunk fölemelkedni; ha ebben a kicsiny egyházban is a különböző hiva-tások szerint különböző osztályok és kasztok keletkeznek, amelyek az egymás elleni küzdelemben merítik ki Istentől kapott tehetségei-ket; akkor csakugyan nem vagyunk méltók az unitárius névre.

Az unitárius szó egységet jelent. Ez az egység nem csupán a hitnek legfőbb tárgyára: Istenre vonatkozik, hanem a hívők lelki egységére, az akaratok közösségére s a cselekvések egyöntetűségére is. Vajjon az az összetartás és együttérzés, mely a multból példa-beszédképpen szállott át a mai unitáriusokra, ma is tulajdonnk s erős kapcsunk-e? Vagy csak a közmondás a mienk, de annak lényegét és tartalmát elvitte az új idők szele? Egy szép és nagy név nem csupán jogokat, de súlyos kötelességeket is ró az örökösökre. Egy Kossuth vagy egy Széchenyi nem lehet hazaáruló. A családi tradíciók, kell hogy irányítsák s emeljék az utódokat, Nem elég az unitáriusságra az, hogy higyjunk az egy személyű Isten-ben. A jó unitárius hiven ápolja az unitárius hagyományokat, meg-becsüli és méltányolja az unitárius értékeket; gazdagítja az unitárius szellemet; szóval és tettel, kézzel és ésszel, pénzzel és lélekkel, vérrel és könnyel, szolgálja az unitarizmus dicsőségét.

Ez a világháború eléggé megmutatta, hogy a szervezetlenség, az egyéni vállalkozás csak hősokeket és mártirokat teremt. A győzelem babérját csak a céltudatosan együttműködő és szervezett sereg viszi el. Most, amidőn látjuk, hogy körülöttünk a többi egyházak is teljes erővel szervezkednek; amidőn a múltért s ezért a nagy világháborúért valamely titkos vádat érezve lelkiükön, mintha fokozott buzgósággal fognának a mulasztások helyrehozásához: vajjon mi nézhetnök-e tétlenül ezt a nagy készülődést? Vajjon nekünk nem volna felelősségünk a keresztény ideálokkal szemben? Nekünk kellene homokba dugott fejjel várni az idők viharainak átzúgását? Nekünk, akiket történelmi hagyományaink arra utalnak, hogy legalább is zászlótartók legyünk abban a hadseregben, mely ezt a világot a keresztényi eszményeknek meghódítani akarja?

Igaz, hogy számbelileg kevesen vagyunk s anyagi erőink fogyatékosak. Tulsokat hiába akarunk. Lehetetlen feladatra nem vállalkozhatunk. De hát nem is ez a célunk. Világhódító tervek és ábrándok minket nem nyugtalanítanak. A tényleges helyzettel számolni tudunk. Mi nem akarunk harcot indítani kifelé. A mi harcunk csak a restség, a nemtörődömség, a tájékozatlanság, a földhöz ragadottság ellen irányul. Az a célunk, hogy a köztünk levő és szunyadó erőket ébresztgessük, hogy a jó akaratot megbecsüljük, hogy a nemes törekvéseknek szárnyakat adjunk, hogy a szétmálló munkát s a szétfolyó erecskéket egy közös mederbe tereljük és közös célra irányítsuk, hogy hűveinket öntudatos unitáriusokká tegyük s egyházunkat valóban „élő kövekből“ építsük fel, hogy egyházunk ne csupán jogi szabályokon s történelmi hagyományokon fölépítő szervezet, hanem lelkes, élő munkás tagoknak az egyesülete legyen, amelyben mindenkinek megvan a maga kötelessége és mindenki teljesíti is azt. Szóval az a célunk, hogy az az erkölcsi erő, mely a múltban csudákat művelt, ismét egy közös táborban egyesítse egyházunk hűveit. Ezen célunkkal első sorban az unitárius egyházat kívánjuk szolgálni, de végeredményében az egyetemes kereszténység ügyét hisszük előmozdítani. Mert annál áldásosabb az egyetemes kereszténység munkája, mennél nagyobb sikerrel valósítják meg az egyes egyházak eszményeiket. Ebben a munkában számunk csekélységét s anyagi erőink fogyatékoságát csak erkölcsi értékeink latbavetésével pótolhatjuk ki.

Ilyenszerű gondolatok foglalkoztatták az unitárius lelkesek-

nek Székelykeresztúron f. é. jun. 18, 19, 20. napjain tartott értekezletét, amikor nagy lelkesedéssel elhatározták egy „Unitárius irodalmi kör“ szervezését. Bár lelkeszi értekezet volt, (tanfolyam címen) de voltak ott világi embereink is, akik lelkesedéssel támogatták a gondolatot. A gondolat nyomatékosabbá tételére ott a helyszínén, több mint 2000 kor. adomány gyűlt egybe s hisszük, hogy evvel még nem merült ki áldozatkészségük. Az „Unitárius irodalmi kört“ tehát meg kell alakítanunk. Azonban ennek — bár a lelkeszek értekezletéből indult ki — nem szabad csupán a lelkeszek körében maradnia. Ennek egy, az egész unitárius egyházat behálózó s az összes unitárius írókat magában foglaló szervezetnek kell lennie azzal a céllal, hogy unitárius íróinkat buzdítsa, irányítsa, tömörítse s egy egészséges egyházi és vallási irodalmat teremtsen. Benne helyet kell foglalniok férfiaknak és nőknek, ifjaknak és öregeknek. Bizonyos nemes versenynek kell megindulnia azért, hogy valaki e körnek tagja lehessen. Tagja is lehet bárki munkával, tollforgatással, nemes ambícióval s lélek szerint való küzdéssel s ez a tagság kötelezné még fokozottabb munkára. Akik mint írók nem lehetnének tagjai, azok is anyagi támogatással mozdítanak elő a kör nemes céljait.

„Az ajándékokban különbség vagyion, de a lélek ugyanaz“ mondja a szentírás. Különbözők a tehetségek, melyekkel Isten az embert megáldotta. De mindenkinek a nekie adott talentumok mértéke szerint kell beszámólnia. Különbözők azok az utak is, amelyeken az unitarizmus fölvirágzása előmozdítható. Éppen ezért az alakítandó irodalmi körben is különböző irányzatok vagy osztályok lehetnének, amelyekben íróink a maguk egyénisége és Istentől kapott tehetsége vagy képzettsége szerint működhetnének. mind nyájan ugyanazon lélek által vezetve és ugyanazon célt szolgálva.

Vannak, akiket képességük, képzettségük, sőt hivatásuk a tudományos irodalmi munkásságra indít. Milyen tág tere nyílik ezeknek a munkálkodásra egyházunk történelmében hitelveink fejlődésében s azoknak a mai teol. tudományokkal való megvilágításában, vallásunk tudományos megalapozásában, egyházjogunk kifejtésében, püspökeink és főgondnokaink életrajzának a megírásában stb. Mások pedig inkább a népies irány felé vonzódnak. Ezek megteremténék missziói irodalmunkat, vagyis a tudományosan föl-

dolgozott anyagot átadnák a közfoglalomnak. Elsősorban a belmisszió s másodsorban a külmisszió területe akárhány munkást foglalkoztathat s száz meg száz tárgyat kínál a földolgozásra, hogy a mi igazságaink helyes világításban álljanak népünk és a nagy világ előtt. Végül íróink egy másik része a *gyakorlati* egyházi irodalom terén szeret mozogni. Itt egyházi beszédek és egyház szerartási dolgozatok, a különböző hittani tankönyvek várják a hivatott munkásokat. Mindenkit a maga helyére állítani, mindenkit a nemes munkára sarkalni mindenkit a munkája szerint megbecsülni, az erők szétforgácsolásának, az idegen területeken való céltalan kalandozásnak útját állani: ez volna a szervezendő irodalmi körnek nagy feladata és nehéz hivatása.

Itt nem valamely hivatalos szervezetről van szó, mely hivatalos eszközökkel kíván hatni és működni, hanem tisztán egy önálló, társadalmi mozgalomról, amely meglevő egyházi intézményeinket nem bántani, hanem azokat mélyíteni s az élet fejlődésével összhangban tartani akarja. A történelmi fejlődéssel számolnunk kell. A 350 éves szép multat s az abban sokszor vérrel és könyhullatással rakott alapokat bántanunk nem szabad. Szent minden kő, minden templom és minden alkotás, mit apáink lelkesedése hagyott reánk örökségül. Gyermekei kegyelettel állunk meg előttük s mellettük „a régi fénynél gyujtunk új szövétneket.“ Oltalmazzon az Úr minket attól, hogy az apáinktól maradt szent örökséget tékozló fiuk módjára áruba bocsássuk. De a meglevő alapokon tovább építeni, az ősök lelkéhez a saját lelkünket hozzákapcsolni, a régi viharoktól rongált templomokat kijavítani s szükség esetén újakat építeni; az átvett s kegyelettel őrzött szellemi hagyatékokat gyarapítani; szent vallásunkat az új kor világosságába öltöztetni: ezt igenis kötelességünknek tartjuk.

Nem akartam e néhány gondolatnak a közlésével a kiküldött előkészítő bizottság működésének elébe vágni. Az a maga idejére elvégzi részletes tervét. Céлом csupán az, hogy a mozgalomról híveinket előre is tájékoztassam s a lehetőleg világossá tegyem azt, hogy itt olyan törekvésről van szó, amelyet minden jó unitárius embernek szívvel és lélekkel, pénzzel és akarattal, tudással és munkával támogatni kell s támogatni is fog.

Egyházi törvények és szabályrendeletek.

Az unitárius egyházi törvények gyűjteményes összefoglalása még nem történt meg, egyelőre az is haladás volna, ha a ma érvényben levő törvények és szabályrendeletek sorozatának hivatalos összeállítása megtörténnék. Ily irányban 1918. április havában tett indítványomat az E. K. Tanács el is fogadta és egy 3 tagú bizottságot küldött ki a vonatkozó tervezet elkészítésére. Ez a bizottság is azonban — mint a többi bizottságok legnagyobb része — a tervezet gondolatát a feje alá tette és alszik. Pedig legalább azt már tudni kellene, hogy az érvényben álló jogszabályok közül melyek sorozhatók a „törvények” fogalma és melyek a „szabályrendeletek” fogalma alá.

A szervezeti törvény 206. §-a ugyanis akként rendelkezik, hogy az E. Főtanács hatáskörébe tartozik 1) az *egyházi törvényhozást illetőleg* :

a) az egyházra és iskoláira vonatkozó mindennemű *egyházi törvények és szabályrendeletek* megalkotása, életbeléptetése és módosítása.

Ha azonban a jogszabályokat vizsgáljuk, azok *ciméből nem mindig lehet megállapítani*, hogy az E. Főtanács mit kíván *törvénynek* és mit *szabályrendeletnek* tekinteni.

Már ez magában is indokolná egy idézési törvény megalkotását, hogy azután szabatosan lehessen a törvényekben kölcsönösen hivatkozni és hogy a szabályrendeletek köre is élesebben elhatárolódjék.

Erre gyakorlatilag is szükség van és pedig annal inkább, mert a Szervezeti Törvény 229. §. 3. d) pontja szerint az E. Képviselő Tanács :

„Az egyházközségek és egyházkörök által alkotott minden *rendszabályt* megvizsgál és megerősít.* Az E. K. Tanács által megerősített *szabályzat* (rendszabály) eszerint az egyházi jogszabályoknak a 3-ik csoportja.